

Förändrade relationer mellan lärare och föräldrar i förskolan – aspekter av en förändrad lärarprofession

ANNICA LÖFDAHL

Institutionen för pedagogiska studier
Karlstads universitet

Artikeln utgör en del av ett projekt som studerar den förändrade lärarprofessionen i förskolan genom arbetet med systematiskt dokumenterat kvalitetsarbete. Syftet är att skapa kunskap om förskollärares olika professionella strategier för att hantera olika relationer mellan förskollärare och föräldrar samt hur detta i sin tur kan bidra till en förändrad lärarprofession. Lärar-förälder relationen analyseras specifikt, dels via innehåll, form och betydelse av veckobrev till föräldrar, dels i relation till hur förskollärarna resonerar när de arbetar med sin årliga kvalitetsredovisning (KR) samt innehållet i den slutliga KR. Analysen grundas i en syn på utbildningspolicy som någonting lärare måste handskas med och lösa i den lokala kontexten, liksom teorier om lärarprofession och lärarprofessionalism. Resultaten visar att lärarna utvecklar professionella strategier och specifika lärar-förälder relationer. Resultaten diskuteras i termer av bidrag till hur en såväl förändrad som eventuellt förstened lärarprofession i förskolan tar form.

BAKGRUND

Artikeln utgör en del av ett projekt som studerar en förändrad lärarprofession i förskolan genom arbetet med systematiskt dokumenterat kvalitetsarbete¹. När förskolan gick över från ett regelrelaterat till ett resultat- och målrelaterat styrsystem i början av 1990-talet medförde det ett behov av externa kvalitets-

---

1 Synliggörande, dokumentation och en förändrad lärarprofession i förskolan. Vetenskapsrådet dnr 2011-5056. 2012-2014. I projektet arbetar Annica Löfdahl, Héctor Pérez Prieto, Maria Folke-Fichtelius samt Håkan Löfgren.

bedömningar. Det var dock först år 2005 som kraven på kvalitetsredovisning av förskolans verksamhet reglerades på statlig nivå genom att förordningen om kvalitetsredovisningar inom skolväsendet kom att omfatta även de kommunala förskolorna (SFS 2005:609). Då syftade redovisningarna till att främja kommunernas och verksamheternas kvalitetsarbete samt att ge information om verksamheten och dess måluppfyllelse. Förordningen om kvalitetsredovisning upphörde i och med skollagen (SFS 2010:800) som började gälla 2011 och det finns inte längre krav från staten att förskolor och kommuner årligen skall redovisa sitt kvalitetsarbete utan detta har ersatts av skollagens och läroplanens (Lpfö 98/2010) krav på systematiskt dokumenterat kvalitetsarbete. Det är dock möjligt för kommuner att begära in kvalitetsredovisningar från förskolorna i den egna kommunen. Att förskollärare arbetar med att dokumentera sin verksamhet är således inte något nytt fenomen, men vi kan konstatera att det har skett ett ökat fokus de senaste åren genom krav på dokumenterat kvalitetsarbete, barns och föräldrars medverkan och förskollärares ansvar för densamma. De frågor vi ställer oss i projektet handlar om hur förskollärare handskas med de ökade krav på synliggörande av verksamheten som ett ökat fokus på dokumentation innebär samt hur lärarprofessionen framställs av lärarna själva i denna synliggjorda praktik. Vi har intresserat oss för både vilka aspekter som framträder i förskolans dokumentation och i samtal om denna dokumentation samt vilka aspekter som osynliggörs. I ett flertal publikationer har vi presenterat resultat som tyder på att något håller på att hända med förskollärares professionskunskaper. Tidiga publikationer med liknande frågeställningar som det pågående projektet rapporterade om hur förskolans lokala dokument alltmör fokuserade på andra innehåll än omsorg och att nytt sätt att vara professionell på beskrev vi då som att vara bra på att positionera sig och att visa upp sin verksamhet (Löfdahl & Pérez Prieto, 2009a, 2009b). Från det pågående projektet rapporterar Löfgren (2013) att omsorg utgör en tystnad i förskolan och i en pågående artikel resonerar Löfdahl och Folke-Fichtelius (under arbete) kring svårigheten att skriva fram omsorg både i statliga dokument och i det lokala systematiskt dokumenterade kvalitetsarbetet. I samtliga publikationer noterar vi att lärande är ett begrepp som tar mer och mer utrymme och att det verkar bli allt viktigare för förskollärare att visa upp sin verksamhet i termer av lärande.

I den här artikeln presenteras och diskuteras några resultat från en specifik aspekt i projektet som fokuserar hur förskollärare handskas med relationen till föräldrar i arbetet med dokumentation. Det faktum att den svenska förskolan är en del av en ökande skolmarknad, med föräldrars rätt att välja förskola för sina barn, där fler fristående och privata förskolor konkurrerar med de kommunala förskolorna, och där även kommunala förskolor konkurrerar

med varandra, sätter ljuset på föräldrar som kunder och viktiga aktörer på denna förskolemarknad. När det gäller dokumentation och relationen till föräldrarna visar Löfgren (kommande) bland annat att förskollärare använder dokumentation för att vinna föräldrars förtroende och göra dem delaktiga i verksamheten. Ett sådant sätt är att arbeta med pedagogisk dokumentation. Det innebär en dokumentationsform där barnen blir föremål för synliggörande som en del i förskollärarnas dokumenterade kvalitetsarbete i och med att deras aktiviteter filmas och fotograferas och lagras digitalt av förskollärarna med möjlighet att visas upp i olika sammanhang. Problematiken kring detta har diskuterats av bland annat Sparrman och Lindgren (2010), där författarna riktar kritik mot en barndom där det är en vardaglig del att bli övervakad och granskad i den goda dokumentationens namn och där det knappast ingår att barn förbereds till ett kritiskt förhållningssätt till övervakning. Vi har noterat i projektet att dokumentation i förskolan verkar bli alltmer digitaliserad, som exempel kan nämnas veckobrev som enbart består av bilder på barnen (Pérez Prieto, under arbete), och det finns anledning att fundera över om detta i sig har betydelse för lärarprofessionen i förskolan.

I föreliggande artikel² studeras hur förskolans verksamhet skrivs fram i dokumentation som riktas till föräldrar, hur relationen till föräldrar framställs i kvalitetsredovisning och i förskollärares tal om dokumentation. Syftet är att skapa kunskap om förskollärares olika professionella strategier för att hantera olika relationer mellan förskollärare och föräldrar samt hur detta i sin tur kan bidra till en förändrad lärarprofession.

LÄRARPROFESSIONALISM OCH LÄRARPROFESSION I FÖRSKOLAN

Inom forskning om lärares arbete riktas intresset idag ofta mot hur läraridentiteter förändras med rådande samhällsförändringar. Till exempel menar Troman (2008) att vi inte längre kan finna samma hängivna engagemang bland lärare i dagens performativa skolkultur som tidigare där lärare investerade sig själva i ett livslångt engagemang för yrket. Tidigare forskning har likaså visat att nya krav även leder till nya och annorlunda uppgifter; att vara lärare i förskolan eller grundskolan är inte längre i huvudsak relaterat till arbete med barn. För mer än 10 år sedan konstaterade Persson och Tallberg Broman (2002), som titeln på deras artikel antyder, att *det är ett annat arbete*,

---

2 Artikeln är en utökad och omarbetad version av Löfdahl, A. (kommande). Teacher parent relations and professional strategies – a case study on documentation and talk about documentation in the Swedish preschool. Accepted for publication in *Australasian Journal of Early Childhood*.

som innebär utökade uppgifter varav en stor del innebär att arbeta med andra vuxna. De kriterier som professionsforskare ofta belyser för att bedöma graden av professionalism inom en profession handlar exempelvis om en specifik kunskapsbas, förekomsten av etiska riktlinjer, graden av autonomi liksom kontrollen över vem som ska tillåtas att utöva denna profession. Innehållet i arbetet liksom graden av autonomi har betraktats som vitala komponenter (bland ett flertal andra) i just lärares arbete. I relation till detta finns ett brett forskningsfält inom vilket olika teorier om såväl lärares professionalism som de-professionalism har konstruerats (se exempelvis Hargreaves, 1994; Stenlås, 2011). Kriterier för att bedöma lärarprofessionalism har dock kritiserats av ett flertal forskare såväl generellt som specifikt (Hjalmarsson, 2009). När lärarprofessionalism diskuteras verkar det som om de flesta resultaten härrör från studier om ämneslärare som arbetar med äldre elever i grund- och gymnasieskola. Det finns en betydande risk, menar Simpson (2010), när diskussionen om lärarprofession i förskolan anpassas till andra utbildningskontexter. Det handlar exempelvis om att lärarprofessionen då kan komma att utelämnas de sociala och emotionella aspekterna av förskollärares arbete eller att kriterier inkorporerar nyliberala idéer om teknisk mätbar kompetens, vilka enligt Osgood (2010), ”denies space for subjective experiences to inflect professional practice” (s. 130).

Med dessa översiktliga tankar om lärarprofessionalism och lärarprofession i förskolan blir det extra intressant att förstå hur en förändrad lärarprofession i förskolan kan uttryckas och tolkas på andra vis än genom att undersöka graden av professionalism baserat på förbestämda kriterier. Flera forskare med fokus på lärarprofessionen inom förskolan förespråkar ett annat perspektiv, det som kan kallas ett ”inifrån-perspektiv”.

Osgood (2012) menar att förbestämda kriterier av professionalism inom förskolan kan ses som hegemoniska styrningsdiskurser och kan bidra till att tysta förskollärares egna beskrivningar av vad professionalism kan vara. Hon varnar vidare för att oreflekterat acceptera och ansluta sig till det hon menar är normaliserade och normaliserande konstruktioner av professionalism. Som alternativ till att studera och diskutera standard i termer av universella koder för hur lärare bör vara har intresset för att studera lärarprofessionalism inifrån ökat, specifikt när det handlar om förskollärares profession. Med ett sådant perspektiv kan professionella standarder vara värdefulla, menar Taggart (2011), om de kan verka stödjande för lärares handlingskraft att vägleda, döma och begränsa sitt arbete. Forskare som argumenterar för att det är lärarna själva som bäst kan sätta ord på och beskriva vad det innebär att vara en professionell förskollärare har bland annat fokuserat på meningsskapande processer (Harwood, Klopper, Osanyin & Vanderlee, 2013) och på förskollärares livsberättelser (Pedersen, Gravesen, Hansen & Lorentsen,

2013; Löfgren, kommande.). Den lokala kontextens betydelse betonas i dessa sammanhang som värdefull och det framhålls att professionaliseringsprocesserna varierar i skilda kontext (Karila, 2008). Betydelsen av att förstå variationen i den lokala kontexten är dock vidare än att enbart belysa det lokala och kan, som Urban och Dalli (2008) uttrycker "... throw light on its global implications" (s. 131).

Att utveckla professionalism med ett "inifrån perspektiv" betyder, enligt Osgood (2010, 2012) att utgå från data som visar på vilka dominanta former av professionalism som förekommer i förskolan. I hennes egna studier pratade förskollärarna om professionella kriterier såsom att vara omsorgsfull, kärleksfull, rättvis och kollegial medan begrepp som rationalism, redovisningsskyldighet, mätbarhet och andra kännetecken som förknippas med en hegemonisk diskurs om professionalism saknades. Liknade resultat rapporterar Simpson (2010) från en intervjustudie där de kvaliteter och kompetenser som förskollärarna lyfter fram handlar om "... 'love for children and the job', 'rapport with children', 'caring', 'nurturing' and 'passion' ..." (s. 8). Ytterligare liknande resultat diskuteras av Pedersen et al. (2013) som menar att när professionalism studeras inifrån så betonar förskollärarna sociala relationer som ett viktigt kännetecken i deras professionalism.

Professionella strategier

Flera studier belyser hur lärare utvecklar och använder sig av professionella strategier för att klara av ett komplext arbete. Osgood (2012) laborerar vidare med de identifierade kännetecknen från ett inifrånperspektiv på professionalism vilka enligt henne kan förstås som aspekter av emotionellt arbete och emotionellt kapital. Detta är inte heller oproblemiskt då det bidrar till en teori om en oviss och osäker professionalism som innehåller "... a high level of anxiety and unreasonable demands for performativity" (s. 133). Trots detta menar hon att lärare kan handskas med dessa osäkerheter genom att inta ett kritiskt och reflexivt förhållningssätt till den roll emotioner spelar i deras professionella handlingar. Som Dalli (2008) visar så antar förskollärare pedagogiska strategier vilka kan förstås som specifika strategier eller attityder som de menar är professionellt önskvärda, exempelvis att lyssna på barnen. I en studie (Hjalmarsson & Löfdahl, kommande) beskrivs hur fritidspedagoger utvecklar professionella strategier som svar på kraven om ökad kvalitet i fritidshemmet. I samtal med fritidspedagogerna framkom att de, genom att konstruera bilder av ett hanterbart barn, legitimerar sin professionella kompetens och vice versa, genom att konstruera bilder av ett barn de inte kan hantera, betonas de undermåliga arbetsvillkoren som ett svar på bristande kvalitet. Pedersen et al. (2013) rapporterar om hur individuella lärare

handskas med kraven på effektivitet, ökad dokumentation och synliggörande i en förskola i Danmark. Deras strategier bestod i att reducera vidden och komplexiteten i sitt arbete genom att specialisera sig på ett visst område eller att öka sitt inflytande och sin kontroll genom att anta en ledande position.

Sammanfattningsvis visar detta på en spänning mellan å ena sidan ökade externa krav på synliggörande och dokumentation och å andra sidan inifrån-perspektiv på omsorgsaspekter i förskollärarprofessionen. En aspekt av de externa kraven som formulerats i skollag och läroplan är att föräldrar ska erbjudas att delta i förskolans systematisk dokumenterade kvalitetsarbete vilket gör föräldrasamverkan till en viktig del av innehållet i lärarprofessionen i förskolan och ställer särskilda krav på att upprätthålla en god relation till föräldrar.

Relationen mellan lärare och föräldrar

Bibliometriska analyser från 40 års forskning om relationer mellan föräldrar och skola visar att detta är ett starkt växande forskningsfält (Castelli & Pepe, 2008), dock fokuserar den övervägande delen av denna forskning relationen mellan skolbarn och föräldrar varför få studier är av relevans att belysa i denna artikel. Denna dominans kan förstås i relation till ökade krav på föräldrars medverkan i barns utbildning för att stötta barns lärande och kunskapsutveckling (Castelli & Pepe, 2008; Forsberg, 2007). En studie av Karila och Alasuutari (2012) om hur föräldrarna och lärare positioneras i dokument som handlar om barns individuella utbildning visar att lärarna positioneras som de som förfogar över information medan föräldrarnas position beskrivs som "a target for pedagogicalization" (s. 23). Vallberg-Roth (2012) fann att föräldrar som är aktiva i internetdiskussioner om familj och föräldraskap använde öppna webb-sidor för att både bedöma lärarnas omdömen och andra föräldrar. Studien indikerar att lärarprofessionen är av stort intresse för föräldrar, dessa internetdiskussioner utgör också exempel hur relationen mellan lärare och föräldrar ter sig. En studie med större relevans för den frågan är Forsbergs (2007) studie om hur föräldrar involveras i skolan genom skolbrev till föräldrar med elever i den svenska grundskolan. Analyserna visar att lärarna positionerar sig själva som experter när breven handlar om elevernas lärande medan föräldrarna ses som partners som förväntas följa lärarnas didaktiska agenda men inte förväntas ta något huvudsakligt ansvar. När breven däremot handlar om elevernas beteende i skolan är lärarna mindre föreskrivande och ber gärna föräldrar om hjälp. Denna korta reflektion betonar behovet av att även studera lärarprofession i förbindelse till relationen mellan lärare och föräldrar.

TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Studien utgår från några teoretiska grundantaganden om lärares arbete med dokumentation och om lärarprofessionalism som innebär att samhällsförändringar och förändringar i utbildningssystemet betraktas som relaterade till förändrade perspektiv på lärarprofession och lärares pedagogiska arbete (Ball, 2008; Ball, Maguire & Braun, 2012; Osgood, 2012). Det betyder att en förändrad lärarprofession i förskolan kan relateras till de ökade kraven på systematiskt dokumenterat kvalitetsarbete och därmed ökade krav på synliggörande bland annat i form av kvalitetsredovisningar. Den här artikelns empiriska material utgörs av dokument i form av veckobrev och en kvalitetsredovisning samt transkriberade samtal från ett möte och från intervjuer med förskollärare. De specifika analysredskapen och hur dessa används presenteras nedan.

Performativitet, fabrikationer och professionella strategier

När jag teoretiserar kring förskollärarnas systematiskt dokumenterade kvalitetsarbete använder jag mig av de teoretiska begreppen *performativitet* och *fabrikationer* (Ball 2006a, 2006b, 2008). När Ball resonerar kring utbildningspolicy så menar han att policy är någonting som skapar specifika problem för lärarna och som de behöver lösa i det lokala sammanhanget. De ökade kraven på synliggörande och dokumentation och föräldramedverkan som förskolan ställs inför idag kan ses som ett sådant policyproblem, det vill säga något konkret som förskollärare måste handskas med. Då den svenska förskolan idag är en del av en växande utbildningsmarknad och som sådan ständigt utsatt för konkurrens och kontroll innebär det att förskollärare måste handskas med och relatera till föräldrar på ett specifikt vis. Detta kan jämföras med den ovisa och osäkra professionalism som Osgood (2012) menar uppkommer i relation till performativa krav. Performativitet, i detta sammanhang betraktas som en teknologi, en specifik kultur och styrningsmodell där bedömningar, jämförelser och synliggörande är grundläggande handlingar (Ball, 2008). Det betyder att förskolorna måste anpassa sin verksamhet i en riktning som anses accepterad. Jag använder performativitet för att tolka och förstå hur förskollärarna riktar sin dokumentation mot föräldrarna och hur de fabricerar en bild av en tillräckligt god verksamhet som förmår behålla nuvarande – men även attrahera framtida – föräldrar och barn. På så vis betraktar jag både dokumentationen i sig liksom talet inom förskolan om dokumentation som fabrikationer (Ball, 2008) med vars hjälp förskollärarna handskas med de policyproblem de utsätts för. Fabrikationer ses således som en förskolepraktik som visserligen finns, men som är versioner av en praktik som konstruerats för att vara effektiv i uppvisnings-

och bedömningsituationer. Den fråga som blir intressant att ställa i just den här artikeln är vilka fabrikationer som förskollärarna använder sig av när dokumentationen riktas mot föräldrarna. I tidigare studier har vi noterat att fabrikationer inte är några neutrala beskrivningar, snarare har det visat sig att dessa bidrar till förändringar både vad gäller förskollärares arbete och förskolläraryrket (Löfdahl & Pérez Prieto, 2009b). Som översikten om lärarprofessionalism och lärarprofession i förskolan visar använder lärare sig ofta av olika professionella strategier för att klara av en komplex vardag. I det här sammanhanget ses sådana strategier som ett ytterligare (vid sidan av fabrikationer) sätt att handskas med krav på föräldramedverkan och i analysen används professionella strategier för att tydliggöra hur förskollärare skapar och upprätthåller relationer till föräldrarna.

Forskningsprocess och syfte

Det empiriska materialet i studien består av ett års (Ht-2011 – Vt-2012) veckobrev från en förskoleavdelning till föräldrarna, förskoleavdelningens kvalitetsredovisning (KR) från samma år (2012), observationsanteckningar från en arbetsdag när alla tre förskollärare på avdelningen arbetade med att producera den specifika KR samt uppföljande intervjuer med två av förskollärarna i arbetslaget sex månader senare. Materialet är hämtat från en kommunal förskola där en avdelning, med barn i åldrarna tre till fem år, utgör en fallstudie inom projektet. Inledningsvis analyserades veckobreven genom att studera *innehållet* i informationen och *hur* detta innehåll presenterades varpå en analys av och preliminär idé om fabrikationer i materialet redan fanns när observationen från arbetsdagen inleddes. Observationsanteckningar har analyserats i relation till veckobreven för att, med stöd i teorier om lärarprofession, tolka och beskriva de professionella strategier som användes och hur olika relationer upprätthålls med stöd av dessa strategier. Förskollärarnas beskrivningar i den slutliga KR har analyserats i relation till de utsagor som framkom i observationerna. Till sist har dessa resultat följts upp och diskuterats med förskollärarna i den uppföljande intervjun.

Etiska övervägande har inneburit, i enlighet med Vetenskapsrådets riktlinjer för god forskningsetik (2011), att alla deltagare informerats om sin roll i projektet och sin rätt att dra sig ur. Förskolechef och de tre förskollärare som arbetade på den aktuella avdelningen gav samtliga sitt informerade samtycke till att låta oss ta del av KR och veckobrev, samt att observera arbetsdagen när KR producerades och att genomföra intervjuer. Vare sig föräldrar eller barn är inkluderade i studien och uppgifter som eventuellt kan röja föräldrars eller barns identitet har raderats från materialet innan detta analyserats varför föräldrars eller barns samtycke inte efterfrågats. Valet av en fallstudie var en praktisk lösning då flera av de förskolor som tillfrågades om att delta

i projektet, utan att ange skäl, valde att inte delta. Vi valde då att fördjupa det empiriska materialet vid en av de förskolor som deltog. Det var inte självklart att vi två forskare (Löfdahl och Löfgren) som observerade arbetet och diskussionerna med att producera KR skulle delta hela dagen och i alla samtal. Vi lämnade en möjlighet för förskollärarna att be oss lämna om de kände behov av att prata med varandra utan vår närvaro. Detta skedde inte men vid ett tillfälle kom samtalet att beröra det vi forskare tolkade som känsliga frågor. I det läget erbjöd vi oss att lämna för att gå på lunch och på så vis möjliggöra för lärarna att prata vidare utan vår närvaro. Vår bedömning är att efter lunchen fortsatte samtalet med samma känsliga fråga som innan och vi tolkade det som att förskollärarna samtyckte till att delge oss dessa samtal. Vid ytterligare något tillfälle valde förskollärarna själva att lämna vissa områden i KR för att besvaras vid en senare tidpunkt. När den slutliga versionen av KR analyserades så finns dessa områden ifyllda.

Som presenterats inledningsvis handlar den här artikeln om hur förskolans verksamhet skrivs fram i dokumentation som riktas till föräldrar, hur relationen till föräldrar framställs i kvalitetsredovisning och i förskollärares tal om dokumentation.

Syftet är att skapa kunskap om förskollärares olika professionella strategier för att hantera olika relationer mellan förskollärare och föräldrar samt hur detta i sin tur kan bidra till en förändrad lärarprofession. Specifika frågeställningar till det empiriska materialet är:

- Vilka fabrikationer använder sig förskollärarna av när de ska beskriva sin verksamhet?
- Vilka professionella strategier använder sig förskollärarna av för att hantera relationen till föräldrarna?
- Vilka relationer mellan förskollärare och föräldrar utvecklas?

VECKOBREVEN

Sammantaget har totalt 24 veckobrev från ett läsår analyserats. Några veckor är sammanslagna och några saknas. Veckobreven är korta, ca en halv – 1 sida och skrivna direkt i meddelanderutan via e-post till samtliga föräldrar på avdelningen och med kopia till förskolechefen. Det är de tre heltidsanställda förskollärarna på avdelningen som varje fredag skriver veckobrev till föräldrarna. De turas om och skriver var tredje vecka. Bakgrunden till veckobreven är att några föräldrar har uttryckt att de vill ha mer information om verksamheten och nu prövar förskollärarna att använda sig av veckobrev. Under perioden görs en utvärdering där föräldrarna får tycka till om detta

var en bra metod. I samtal med förskollärarna framkommer att några föräldrar hellre vill att avdelningen startar upp en Facebook-grupp och ytterligare några vill att de börjar Twittra. Förskollärarna bestämmer sig för att fortsätta med veckobrev då de flesta föräldrar förklarar sig nöjda.

Analysen har inspirerats av tematisk innehållsanalys (Kvale & Brinkmann, 2009) i syfte att finna det jag tolkar som lärarnas centrala information i breven och vilken mening denna information kan tillskrivas. Breven har läst igenom och analyserats efter vilken information som föräldrarna ges i breven. Innehållsanalysen handlar om vilka olika aktiviteter som beskrivs och hur dessa aktiviteter beskrivs, om vissa aktiviteter är återkommande, enstaka eller signalerar något annat än information om den aktuella aktiviteten – eller om något aldrig nämns. Analysen belyser även hur verksamheten struktureras (gruppindelningar mm) samt hur läroplanen knyts till verksamheten och hur lärarnas kompetens skrivs fram.

Breven har karaktär av vykortshälsningar – de börjar med ett ”Hej” och ofta följt av en kort kommentar om vädret och årstiden, följt av det här har vi gjort; det här kommer snart att hända och eventuella påminnelser eller upplysningar av faktakaraktär. Samtliga tre förskollärares namn återfinns i varje brevslut som ofta avslutas med ”Trevlig helg”.

Informationen handlar om böcker och läsaktiviteter, estetiska aktiviteter, matematik, demokrati och delaktighet, utevistelse samt särskilda aktiviteter.

De mest frekventa aktiviteterna som förskollärarna beskriver är läsning, läsvila, bokbussen och teman baserade på böckernas innehåll. Ofta ges föräldrarna information om boktitlar och författare, vilka böcker som lånats av bokbussen och vilka böcker som köpts in på avdelningen. Böckerna används både som aktiv högläsning, som avslappning vid vilan eller som inspiration för teman, exempelvis när boken *Konstiga djur* är start på att leta efter konstiga djur och att tillverka egna konstiga djur. I breven får föräldrarna information om att detta är en bok som kommunen använder i sitt arbete med att stimulera barns språkutveckling och att ytterligare information om detta finns att hämta på avdelningen.

Lärarna framhåller ofta att barnen haft möjlighet att arbeta i ateljén och att deras alster kan beskådas på avdelningen. Verksamheten i ateljén ramas ofta in i didaktiska termer som att här övar sig barnen, de väljer papper och material:

... under arbetets gång uppstår det ofta diskussioner om motiven och de färger de lyckats blanda. Barnen visar entusiastiskt varandra hur de arbetar. Efter avslutat arbete övar vi på att plocka undan, göra rent penslar och göra det fint.

Lekar, dans och drama beskrivs då och då som aktiviteter utan närmare innehåll – ibland som en uppräkningslista av vad vi gjort:

Veckan har varit fylld med härliga stunder. Vi har sjungit, lekt, dansat, klappat våra namn, berättat sagor och lyssnat till böcker.

I breven informeras om hur ett mattetroll – finurliga Frans – då och då kommer på besök och ger barnen klurigheter att fundera på, dock verkar det som om Frans för det mesta har med sig andra funderingar till barnen än de som rör matematik. Till exempel har barnen fått en julkalender av Frans där varje lucka innehåller en bildgåta och där Frans gett råd om ”samarbete, tålmod och ögon som kan titta noga, noga”. Vi får veta att Frans tappat bort sin kompis Hasselmusen och att barnen lovat att hjälpa till att leta reda på musen. Matematiska aktiviteter beskrivs även exempelvis när barnen i en grupp har byggt en orm av pärlor, där alla pärlor är alla barns åldrar sammantaget: ”Ett exempel på konkret matematik”, eller när alla fötter på avdelningen har räknats.

I samband med FN-dagen informeras om att ”vi har läst och pratat om barnens rätt”, i övrigt nämns inte delaktighet explicit, men några gånger förekommer beskrivningar av att barnen får välja. Exempelvis ”det har funnits stora möjligheter att välja lekar, rum och material ...”, eller som när några barn har fått välja böcker från bokbussen.

Utomhusaktiviteter beskrivs i samband med årstidsväxlingar, exempelvis i anknytning till höstmörker och behov av reflexvästar (vilket förskolan tillhandahåller) och beskrivningar av att solen har kommit åter och ”vi är ute så mycket som möjligt för att njuta av den annalkande våren och intar fruktstund och mellanmål ute”. Föräldrar påminns även om särskilda högtider och aktiviteter som påsk och barns möjligheter att klä ut sig liksom ordningsregler och tider i samband med luciafirande eller fotografering.

Breven fokuserar förutom aktiviteter även på andra aspekter som görs viktiga att förmedla till föräldrarna. Det handlar om gruppindelning, anknytning till läroplanen samt lärarnas kompetens.

Lärarna beskriver hur de kopplar verksamhetens innehåll till målet att utveckla barns förmåga att lyssna och att uttrycka sina åsikter: ”Vi delar in i grupper där varje barn kan få mer talutrymme.” I samband med denna beskrivning refereras till en forskare som stöder uppdelning i mindre grupper. Ibland informeras även om vad de olika grupperna har ägnat sig åt för aktiviteter, men lika ofta hur de tänker sig syftet med indelningen och ibland även med anknytning till texten i läroplanen:

Enligt en riktlinje i vår läroplan ska vi verka för att ”flickor och pojkar ska få lika stort inflytande och utrymme i verksamheten”. Denna vecka har vi vid

tre tillfällen delat barnen i två grupper /.../. i dessa grupper styr vi i vilka rum barnen är, för att ge dem tillfälle att upptäcka hur olika rum kan användas och vad de kan erbjuda.

Då och då beskriver förskollärarna verksamheten som en konsekvens av skrivningar i läroplanen, exempelvis så har årshjulet blivit en tidslinje där lärarna lättare kan koppla till målet i läroplanen:

Årshjulet kan kopplas till flera mål i vår läroplan, t.ex. *”Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin förståelse för rum, former, läge, riktning och grundläggande egenskaper hos mängd, antal, ordning och talbegrepp samt för mätning tid och förändring”*. Årshjulet 2011 har nu förvandlats till en tidslinje där vi kan se traditioner och årstidsväxlingar och i årsburken läggs 2012 års kulor ner en efter en.

Kopplingen till läroplanen tydliggörs i aktiviteter som *inte* är de vanligaste – i estetik, demokrati och i viss mån, som exemplet ovan visar, till matematik, men saknas i relation till barns läsande och övriga språkaktiviteter som är de allra mest frekvent beskrivna aktiviteterna.

Vid sidan av att barnen beskrivs som nyfikna och engagerade i de aktiviteter som erbjuds så framhålls även förskollärarnas egna kompetenser i termer av att ha gått på kurs eller deltagit i kompetenshöjande aktiviteter utanför förskolan:

Berit läser småbarnspedagogik och på fredag deltar Berit i nätverket för SET.

Föräldrar upplyses om att lärarna besökt skolan och hälsat på de barn som inte längre går på avdelningen, vilken kan ses som en information om att förskolan och skolan samarbetar.

Sammanfattningsvis konstaterar jag att breven mest handlar om aktiviteter i verksamheten och vad lärarna kan, gör och bör göra. Mot slutet av läsåret blir dock barnen mer synliga, deras initiativ skrivs fram och vissa barn aktiviteter nämns explicit. Min tolkning av breven i termer av vilka fabrikationer förskollärarna använder sig av är att de beskriver en förskola som genomgående framhåller en god förskola där allt är härligt och trevligt, superlativen avlöser varandra och signalerar en verksamhet som är alltigenom god och bra för alla, en mycket traditionell förskoleverksamhet. Det rapporteras aldrig om konflikter vare sig mellan barn eller mellan lärare och att breven alltid undertecknas av alla tre lärarna tyder på att här är vi överens.

ARBETET MED KVALITETSREDOVISNINGEN

Det empiriska material som består av observationsanteckningar från en arbetsdag när förskollärarna på avdelningen arbetade med att producera den specifika kvalitetsredovisningen (KR) har relaterats till den slutliga KR som avdelningen lämnade in. Syfte var inte att jämföra utan att få en djupare förståelse för det komplexa arbete som KR innebär. I detta arbete består förskollärarnas uppgift av att fylla i fördefinierade rutor i en kommunal gemensam mall, kallad Arbetsplan och underlag för kvalitetsredovisning. I denna årligen återkommande aktivitet förväntas förskollärarna utvärdera, analysera och ge förslag till förbättringar av tidigare formulerade mål. När jag följer diskussionen mellan förskollärarna observerar jag att de är överens om att de har genomfört en rad olika aktiviteter som inte synliggörs genom deras dokumentation, d.v.s. det finns inga rutor att fylla i, vilket enligt deras mening också gör det svårt att kommunicera och skapa förståelse hos andra om vad de egentligen har gjort. De uttrycker en osäkerhet om vem som är mottagare av KR. De vet att förskolechefen kommer att läsa den, men är osäkra på om barnens föräldrar kommer att ta del av den. De uttrycker även en önskan om att få bekräftelse genom KR, något de nu anser svårt som den gemensamma mallen är utformad. Samtalen som förskollärarna för under arbetsdagen har dokumenterats genom minnesanteckningar som transkriberats där båda forskarnas anteckningar förts samman och analyserats med stöd i teorier om lärarprofession. Konkret har det handlat om att deras utsagor tolkats som sätt att förhålla sig, i termer av professionella strategier, till de innehåll de diskuterar och dokumenterar samt till den information och sätt att informera föräldrar som veckobreven visat på.

Då den här artikeln studerar relationen mellan förskollärare och föräldrar är det meningsfullt att analysera när förskollärarna relaterar till en serviceenkät som kommunen ursprungligen distribuerat till alla föräldrar inom kommunens förskolor. Inför arbetet med KR har förskollärarna fått data som rör föräldrarnas svar om deras egen avdelning och som de måste redovisa och diskutera i KR. Av tjugo möjliga föräldrar har sjutton svarat på enkäten och av dessa har endast elva svarat att de är nöjda med kontakten med förskolan. Detta oroar förskollärarna och de vet inte hur de ska redovisa detta. De noterar att sex föräldrar är missnöjda och försöker inledningsvis att tolka detta positivt. De tycker att det är svårt att uttrycka att sex föräldrar skulle vara missnöjda och tillsvidare så skriver de xxxxx i KR och kommenterar att de kommer att fylla i detta senare. När jag senare läser den slutliga KR finner jag följande text: "I vår föräldraenkät kan vi utläsa att föräldrarna anser att de har en god kontakt med förskolan".

I ett ytterligare exempel visar kommentarer från serviceenkäten att en förälder önskar att förskollärarna ordnar fler aktiviteter utanför förskolan.

Denna kommentar gör dem upprörda och ledsna och de känner sig ignorerade eftersom detta kom fram i serviceenkäten och inte i direkt samtal med dem. När de resonerar om hur de ska förhålla sig till detta så argumenterar de för att de måste fokusera på de 16 positiva enkätsvaren och strunta i det negativa. De diskuterar och väger olika tolkningar mot varandra och funderar på vad detta egentligen betyder i just deras område där föräldrarna ofta åker på utlandsresor och så vidare. De listar ett tiotal olika saker eller aktiviteter som barn har tillgång till genom sina föräldrar och avslutar med ”I vårt område, men så många upptagna föräldrar så kan vi erbjuda barnen en frizon”. De kommer överens om att skriva i KR att ”resultatet från serviceenkäten visar att föräldrarna är nöjda”.

För att undvika att handskas med föräldrarnas tvetydighet i serviceenkäten, utvecklar förskollärarna, genom förhandlingar, en gemensam förståelse till anledningen varför några få föräldrar känner sig missnöjda vilket leder till en strategi att dölja mindre önskvärda resultat från serviceenkäten och presentera en neutral KR.

När förskollärarna fortsätter att diskutera hur de kan förse föräldrar med information på bästa sätt framkommer det att alla föräldrar inte nåtts av veckobreven. Detta tolkas som en anledning till att vissa föräldrar svarar att de inte är nöjda med kontakten med förskolan. I efterföljande diskussion framkommer en osäkerhet kring värdet av att distribuera veckobreven via e-post då förskollärarna upplever att ”det tar sån himla tid”. Uppgiften känns övermäktig och det är tveksamt om de ska fortsätta och istället diskuteras om de ska övergå till en pappersversion som lämnas i barnens fack. Då några föräldrar tidigare önskat få information via en Facebook-grupp eller Twitter diskuteras även detta alternativ. I sammanhanget framkommer att skolledningen diskuterat krav på att all information från förskolan ska ske via en blogg på Internet. En av förskollärarna reagerar kraftig mot detta och visar med hela kroppen hur osäker hon är: ”Jag har aldrig läst en blogg i hela mitt liv, jag vet inte ens vad det är”. Hon gömmer huvudet i händerna och kommenterar ”Jag känner mig som en struts”. Diskussionen fortsätter och kollegorna förklarar att det är som ett veckobrev men som bara de som är inloggade kan ta del av. De diskuterar om föräldrarna kan kommentera det som skrivs på bloggen, men lugnar varandra med att detta kan de kontrollera själva.

Här framkommer att det hos en av förskollärarna finns en stor osäkerhet och tveksamhet till att använda digitala medel för att kommunicera med föräldrar, vilket skulle kunna innebära att behöva föra dialoger med föräldrarna på nätet. Istället övergår diskussionen till att handla om hur de ska förändra distributionen av veckobreven till pappersversionen, i syfte att undvika kritik från föräldrarna.

I den slutliga KR, under rubriken ”åtgärder och analys” skriver förskollärarna hur de planerar för ett föräldramöte som bland annat kommer att ägnas åt att diskutera olika informationskanaler för information med föräldrarna. Vidare beskriver de en planerad åtgärd som ”att presentera information om verksamheten på en blogg”. Jag förstår detta som en anpassningsstrategi främst för att möta kraven från skolledning men också för att tillfredsställa de föräldrar (och barn) som frågat efter lättillgänglig information. Exemplet visar hur arbetet med KR kan vara kopplat till starka känslomässiga reaktioner och det som Osgood (2012) beskriver som ”en hög nivå av oro” (s. 133, min översättning) när förskolläraren bokstavligt talat gömmer huvudet i händerna och relaterar detta till ett strutsbeteende.

RELATIONER MELLAN FÖRSKOLLÄRARE OCH FÖRÄLDRAR OCH FÖRSKOLLÄRARNAS PROFESSIONELLA STRATEGIER

Vad visar det empiriska materialet när det gäller att förstå och skapa kunskap om vilka professionella strategier som förskollärarna använder i sitt arbete med KR, och vilka relationer mellan förskollärare och föräldrar utvecklas?

I analysen av veckobreven och i bilden av den goda förskolan och bilden av förskolan där alla är överens framstår två relationer mellan förskollärare och föräldrar som kan ses relaterade till två övergripande professionella strategier. Å ena sidan handlar det om en relation jag vill benämna som tillitsrelationen. Inom denna är det viktigt att föräldrar kan lita på förskollärarna genom att visa på hur innehåll och struktur är kopplade till läroplanen, hur föräldrar kan få mer information om de vill samt, som exemplet om Berit som läser småbarnspedagogik och deltar i ett nätverk visar, hur förskollärarna är engagerade och deltar i fortbildning. Tillitsrelationen upprätthålls genom en professionell strategi som jag kallar att skapa distans genom att förskollärarna presenterar sig själva som de som har en professionell kunskap om förskolan. Genom veckobreven får föräldrarna information om vad som skett, men de inbjuds inte att påverka framtida innehåll eller former för detta. Breven signalerar en aktivitet som måste skapas av de som har formella kvalifikationer som dessutom ständigt uppdateras. Slutligen, strategin att skapa distans vidmakt hålls genom att veckobreven skickas via e-post på fredag eftermiddag, vilket innebär att de förväntas läsas någon annanstans än i tamburen på förskolan.

Å andra sidan handlar det om en relation som jag kallar kompisrelationen, inom vilken det är viktigt att visa en vardaglig och alltigenom positiv ton i veckobreven. Det kan handla om väder och information om roliga aktiviteter som exempelvis när barnen är entusiastiska och hjälper varandra eller om hur man har dansat, sjungit och klappat händerna. Kompisrelationen upprätthålls genom en professionell strategi att skapa närhet inom vilken förskollärarna

presenterar sig själva som en enig grupp och de som kan skapa och upprätthålla goda relationer. Förskolans aktiviteter måste förpackas snyggt och säljande i en verksamhet där föräldrarna är kunder på en förskolemarknad, med möjlighet att när som helst välja en annan förskola. Närhetsstrategin innebär att förskollärarna måste kommunicera på ett visst sätt med kund-föräldern för att visa på en vänlig och trygg förskola där föräldrar försäkras om att de kan vara nöjda och därmed väljer att behålla sitt barns plats.

En viktig professionell kunskap som framträder i relationen mellan förskollärare och föräldrar, och som kan relateras till den här typen av dokumentation är förmågan att balansera mellan strategierna att skapa distans och att skapa närhet. Svårigheter i denna balanskonst kan äventyra både förskolans och förskollärarnas professionella autonomi. För mycket distans kan innebära att föräldrar väljer en annan förskola där möjligheterna att påverka är större, medan alltför mycket närhet kan betyda att förskolans verksamhet styrs av andra preferenser än professionella kvalifikationer. Detta är naturligtvis ingen ny kunskap, men här menar jag att marknadiseringen av förskolan, föräldrars möjlighet att välja och byta förskola om de så önskar samt kraven på att involvera föräldrar i förskolans kvalitetsarbete gör balanskonsten extra känslig.

Genom analyser av KR och förskollärarnas tal under tiden de producerade densamma framträder en lärar-förälder relation som kan förstås som en emotionell relation, som i illustrationen ovan när förskolläraren gömmer huvudet i händerna och påstår att hon känner sig som en struts. Det är en komplex relation där lärares kvalifikationer möter föräldrars krav men även en sårbar relation då den måste synliggöras i olika sammanhang. Ytterligare professionella strategier som jag ser som starkt kopplad till den emotionella relationen är först att förhandla fram en gemensam förståelse om lokala omständigheter som därmed kan fungera som ett skydd och som även kan förklara innebörden i den andra strategin, att dölja oönskade resultat eller att göra mindre attraktiva aktiviteter osynliga i KR. Att förskollärarna producerar en KR i en så neutral ton som möjligt ser jag som en professionell strategi i syfte att undvika kritiska diskussioner och frågor om den presenterade KR och som möjliggör att den presenteras i ett vidare sammanhang.

Disharmoni, förändring och stagnation

Genom de strategier som förskollärarna använder kan veckobreven förstås som snälla och vänliga, samtidigt som samtalen mellan förskollärarna under tiden KR produceras visar på en stor komplexitet och emotionell oro medan KR presenteras som neutrala. Dessa resultat relaterar till de teoretiska begreppen performativitet och fabrikationer (Ball, 2006a; 2006b) liksom till Osgoods (2012) resonemang om hur lärarprofessionalism innehåller en

hög nivå av emotionell osäkerhet och krav på performativitet. Den uppföljningsintervju som genomfördes bekräftar dessa tolkningar. En av förskollärarna säger: "Det är som att stå på en scen när föräldrarna är närvarande och en annan scen när vi arbetat med barnen. Man måste förhålla sig på olika vis". Jag menar att detta är skillnader som kan bidra till en disharmoni i konsten att balansera mellan distansstrategi och närhetsstrategi. Å ena sidan verkar det som om förskollärarna väjer undan och följer föräldrarnas krav, å andra sidan verkar det som om veckobreven är ett sätt att få föräldrarna "med på spåret" och att involvera dem i verksamheten. Dock indikerar en närmare granskning av veckobreven att sådan föräldramedverkan består av mer eller mindre envägskommunikation. Att undvika disharmoni kräver en medvetenhet om när och hur vilka professionella strategier används och att, som Taggart (2011) antyder, använda dem som riktlinjer för förskollärares professionella arbete och därmed göra osäkerheten och komplexiteten mer hanterbar. Citatet ovan om att agera på olika scener i olika sammanhang visar att förskollärarna medvetet använder sina strategier för att underlätta arbetet.

Tidigare har vi inom projektet dragit slutsatser att förändringar av förskolläraryrket pågår, bland annat att som förskollärare i dag måste man vara bra på att positionera sig själv. Jag hävdar att resultaten om förskollärares professionella strategier och lärar-förälder-relationer stärker tendenser om att sådana förändringar i framtiden blir mer frekventa. Resultaten visar även på en mer flexibel förskolläraryrkeprofession som har att arbeta med olika typer av dokumentation och att anpassa dessa till olika situationer och mottagare, vilket i praktiken betyder att dokumentationen kan ses som en fabrikation av en god lokal förskolepraktik. Men mina analyser indikerar även, liksom tidigare resultat, en viss stagnation i förskolläraryrket, då vissa aktiviteter tystas ner och osynliggörs, som i exemplet med föräldrarnas svar på serviceenkäten. Kraven på synliggörande skapar ett tabu och därmed reflekteras inte över det komplexa och sårbara i relationen med föräldrarna, vilket i sin tur gör det svårt att utveckla den professionella kompetensen på området. En ytterligare aspekt är att veckobreven innehåller få inslag av barnens aktiviteter, vilket gör det rimligt att anta att bristen på sådana beskrivningar skapar färre reflexioner om hur barnens aktiviteter kan presenteras och förstås och därmed färre reflexioner om förskollärares roll i detta arbete. En fråga jag ställer mig är om detta kan leda till en förstenad lärarprofession, en profession där förskollärare jobbar på, och jobbar på ... som vanligt. I uppföljningsintervjun förstärks dessa tankar då vi diskuterar kring fokus på de trevliga situationerna i dokumentationen i relation till den knappa eller obefintliga dokumentationen av kaos och oreda. En av förskollärarna uttrycker: "Jag skulle aldrig drömma om att dokumentera kaoset, det skulle inte vara möjligt under tiden det pågår. Det är de kontrollerade situationerna,

när vi har roligt som vi dokumenterar”. Citatet visar att det naturligtvis finns kaotiska situationer, men att dessa inte låter sig presenteras och diskuteras.

Professionella karaktäristika och förskolläraryrket

Tidigare forskning med ambitionen att presentera resultat med ett inifrån perspektiv, huvudsakligast med intervjustudier som empiriskt material, betonar sociala relationer, omsorg och kärleksfullhet som viktiga karaktäristika inom förskolläraryrket. Dessa resultat kan endast delvis stödjas av den här studien. I min studie har analyser av samtal och arbete under tiden KR produceras samt olika typer av dokumentation (veckobrev och KR) i en och samma förskola visat på en rad olika strategier som innehåller många olika professionella karaktäristika som framträder i skilda delar av det systematiskt dokumenterade kvalitetsarbetet. Mina resultat visar i likhet med Osgood (2011), Simpson (2010) och Dalli (2008) både på de mjuka värdena som strategin att skapa närhet och kompisrelationen, men även att förskollärarna, genom att skapa en tillitsrelation och att upprätthålla denna genom distansstrategin, även värderar andra mer marknadsanpassade professionella karaktäristika. Här menar jag att både mjuka och marknadsanpassade professionella karaktäristika utgör en del av lärarnas agens och blir viktiga redskap i den performativa förskolans verksamhet. Det handlar om att förskollärarna i den här studien ”gör professionalism” genom att arbeta med och tala om dokumentation. Oavsett om relationen till föräldrarna består av tillit, kompisskap eller emotionella värden och oavsett om de handskas med professionella strategier som att skapa närhet eller distans så är deras handlingar grundade i kraven på en performativ verksamhet. Osäkerhet är ett ofta återkommande begrepp i uppföljningsintervjun där förskollärarna uttrycker sin tvekan om varför, vad och för vems skull de arbetar med den systematiska dokumentationen både i generella termer och specifikt i information till föräldrar.

Resultaten indikerar ett behov av fortsatt forskning för att beskriva förändringar i förskolläraryrket. Ett exempel är den alltmer digitaliserade informationen till föräldrarna. I KR antydde en möjlig förändring av distributionsform där bloggar är alternativ som nämns. Från uppföljningsintervjun berättas om hur bloggen nu, sex månader senare, har ersatt både pappersvarianter och e-postade veckobrev, vilket även har ändrat innehållet i informationen till en mer framåtriktad information. ”Vi är inspirerade av grundskolans skol-blogg och föräldrar vill hellre ha den typen av information, om vad som händer nästa vecka och så”, berättar en av förskollärarna. Av särskilt intresse är de förändringar som skol-bloggen fört med sig i termer av en mer distanserad relation till föräldrarna. Så här säger en av förskollärarna: ”Nu bryr vi oss inte så mycket om föräldrarnas behov och önsningar

längre, exempelvis när det handlar om att boka tider för samtal, nu gör vi som i skolan, vi bokar ett möte och de får komma när det passar oss”.

Kanske är det så att den digitaliserade informationen tillåter en utveckling av lärarprofessionen i förskolan som försätter mina tankar om en förstenad lärarprofession på skam. Om det är så att strategier som skapar mer distans mellan föräldrar och lärare håller på att vinna mark framför strategier som skapar närhet är det rimligt att anta att detta innebär en markant förändring från de mjuka värden som hittills karakteriserat förskollärarprofessionen. Det är även värt att återkoppla till diskussionen om visuell dokumentation som nämns inledningsvis där Sparrman och Lindgren (2012) även oroar sig för brister i lärarnas etiska förhållningssätt som kan tolkas som ytterligare en förskjutning från mjuka värden. Vad detta kan betyda för förskolans verksamhet och de barn som tillbringar sina dagar där är en fråga som jag menar är värd att forska vidare kring. Förändringar i sätt att dokumentera och informera om förskolans verksamhet pågår ständigt, både som utvecklingsarbete och som konsekvenser av utbildningspolitiska beslut. Resultaten visar att detta även har betydelse för förskollärarprofessionen och kunskaper om att förskollärare använder olika professionella strategier för att upprätthålla relationer till föräldrar är generella kunskaper, även om de kan se olika ut i skilda sammanhang.

REFERENSER

- Ball, S. J. (2006a). *Education policy and social class. The selected works of Stephen J Ball*. London: Routledge.
- Ball, S. J. (2006b). Performativities and fabrications in the education economy: Towards the performative society. In H. Lauder, P. Brown, J.-A. Dillabough & A. H. Halsey (Eds.), *Education, globalization & social change* (pp. 692–701). Oxford: Oxford University Press.
- Ball, S. J. (2008). *The education debate*. Bristol: The Policy Press.
- Ball, S. J., Maguire, M. & Braun, A. (2012). *How schools do policy: Policy enactment in secondary schools*. London: Routledge.
- Castelli, S. & Pepe, A. (2008) School-parent relationship: A bibliometric study on 40 years of scientific publications. *International Journal of Parents in Education*, 2(2), 1–12.
- Dalli, C. (2008). Pedagogy, knowledge and collaboration: Towards a ground up perspective on professionalism, *European Early Childhood Education Research Journal*, 16(2), 171–185.
- Forsberg, L. (2007). Involving parents through school letters: Mothers, fathers and teachers negotiating children's education and rearing. *Ethnography and Education*, 2(3), 273–288.
- Hargreaves, A. (1994). *Changing teachers, changing times. Teachers' work culture in the postmodern age*. London: Cassell.
- Harwood, H., Kloppe, A., Osanyin, A. & Vanderlee, M.-L. (2013). 'It's more than care': early childhood educators' concepts of professionalism, *Early Years: An International Research Journal*, 33(1), 4–17.
- Hjalmarsson, M. (2009). *Lärarprofessionens genusordning. En studie av lärares uppfattningar om arbetsuppgifter, kompetens och förväntningar* (Göteborg Studies in Educational Science, 276). Göteborg Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Hjalmarsson, M. & Löfdahl, A. (kommande). Confirming and resisting an underdog position – leisure-time teachers dealing with a new practice. *European Early Childhood Education Research Journal*. Accepted for publication in Volume 23 Issue 4, 2015.
- Karila, K. (2008). A Finnish viewpoint on professionalism in early childhood education, *European Early Childhood Education Research Journal*, 16(2), 210–223.

- Karila, K. & Alasuutari, M. (2012). Drawing partnership on paper: How do the forms for individual education plans frame parent-teacher relationship? *International Journal about parents in Education*, 6(1), 15–27.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lpfö98 (2010). *Läroplan för förskolan: Reviderad 2010*. Stockholm: Skolverket
- Löfdahl, A. & Folke-Fichtelius, M. (under arbete). *The meaning of care in the performative preschool*.
- Löfdahl, A. & Pérez Prieto, H. (2009a). Between control and resistance: Planning and evaluation texts in the Swedish pre-school. *Journal of Education Policy*, 24(4), 393–408.
- Löfdahl, A. & Pérez Prieto, H. (2009b). Institutional narratives within the performative preschool: 'If we write that we're no good, that's not good publicity!' *Early Years: An International Research Journal*, 29(3), 261–270.
- Löfgren, H. (2013). *En bullrig tystnad om omsorg i förskolan*. Paper presenterat på Livsberättelsekonferens i Karlstad, November 2013.
- Löfgren, H. (kommande). Teachers' work with documentation in preschool: Shaping a profession in the per-forming of professional Identities. Accepted for publicering i *Scandinavian Journal of Educational Research*.
- Osgood, J. (2010). Reconstructing professionalism in ECEC: The case for the 'critically reflective emotional professional'. *Early Years: An International Research Journal*, 30(2), 119–133.
- Osgood, J. (2012). *Narratives from the nursery; Negotiating professional identities in early childhood*. London: Routledge.
- Pedersen, M. P., Gravesen, D. T., Hansen, M. A. & Lorentsen. B. H. (2013) Om pædagogers sociale strategier i et arbejdsliv under forandring. *Nordisk barnehageforskning*, 6(4), 1–10.
- Perez Prieto, H. (under arbete) *Doing the Swedish professional preschool teacher: Positioning and self-positioning in preschools' letters to parents*.
- Persson, S. & Tallberg Broman, I. (2002). "Det är ju ett annat jobb": Förskollärare, grundskollärare och lärarstuderande om professionell identitet i konflikt och förändring. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 7(4), 257–278.

- SFS 2005:609 *Förordning om ändring i förordningen (1997:702) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet*. Stockholm: Utbildnings- och kulturdepartementet.
- SFS 2010:800 *Skollagen*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Sparrman, A. & Lindgren, A.-L. (2010). Visual documentation as a normalizing practice: A new discourse of visibility in preschool. *Surveillance & Society*, 7(3-4) 248-261.
- Stenlås, N. (2011). Läraryrket mellan autonomi och statliga reformideologier. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, 17(4), 11-27.
- Simpson, D. (2010). Being professional? Conceptualising early years professionalism in England, *European Early Childhood Education Research Journal*, 18(1), 5-14.
- Taggart, G. (2011). Don't we care? The ethics and emotional labour of early years professionalism. *Early Years: An International Research Journal*, 31(1), 85-95.
- Troman, G. (2008). Primary teacher identity, commitment and career in performative school cultures. *British Educational Research journal*, 34(5), 619-633.
- Urban, M. & Dalli, C. (2008). Editorial, *European Early Childhood Education Research Journal*, 16(2), 131-133.
- Vallberg-Roth, A.-C. (2012). Parenthood in intensified documentation and assessment practice - with the focus on home-school relations in Sweden. *International Journal about parents in Education*, 6(1), 42-56.
- Vetenskapsrådet (2011). *God forskningssed*. Vetenskapsrådets rapportserie 1: 2011.